

Byla Nr. 41/2000

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS**N U T A R I M A S****DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS DIPLOMATINĖS TARNYBOS ĮSTATYMO 69 STRAIPSNIO 2 DALIES, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO (2000 M. KOVO 16 D. REDAKCIJA) 1 DALIES 9 PUNKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO 2 STRAIPSNIO (1999 M. GRUODŽIO 16 D. REDAKCIJA) 1 DALIES 5 PUNKTO BEI 23 STRAIPSNIO (1994 M. GRUODŽIO 21 D., 2000 M. GRUODŽIO 21 D., 2001 M. GEGUŽĖS 8 D. REDAKCIJOS) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**2002 m. lapkričio 25 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Augustino Normanto, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovei Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyriausiajai konsultantei Jadvygai Andriuškevičiūtei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2002 m. spalio 29 d. išnagrinėjo bylą Nr. 41/2000 pagal pareiškėjo – Aukštesniojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktą ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktą ta apimtimi, kuria nustato diplomatų sutuoktinių – senatvės pensininkų privalomą valstybinį socialinį pensijų draudimą tuo laikotarpiu, kurį jie praleido užsienyje dėl to, kad ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui.

Konstitucinis Teismas

n u s t a t ė:**I**

Pareiškėjas – Aukštesnysis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo (Žin., 1999, Nr. [7-140](#)) 69 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. [28-763](#)) 1 dalies 9 punktą ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija; Žin., 1999, Nr. [113-3283](#)) 1 dalies 5 punktą ta apimtimi, kuria nustato diplomatų sutuoktinių – senatvės pensininkų privalomą valstybinį socialinį pensijų draudimą tuo laikotarpiu, kurį jie praleido užsienyje dėl to, kad ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui.

II

Pareiškėjas prašymą grindžia šiais argumentais.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalyje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama visa valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija. Jeigu jų draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama pagrindinė senatvės pensijos dalis. Minėto įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei asmuo, kuriam paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, įgyja papildomą, ne mažesnę kaip 3 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą dirbdamas pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, pensija jo prašymu gali būti paskirta iš naujo pagal naujus duomenis. Pareiškėjas pažymi, jog tai reiškia, kad įstatyme nurodyti pensininkai turi galimybę pasirinkti, ar: 1) atsisakyti draudžiamųjų pajamų ir gauti visą senatvės pensiją (pagrindinę ir papildomą dalį); 2) dirbti ir už darbą arba kitais būdais gauti draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, atsisakant papildomos senatvės pensijos dalies; 3) dirbti ir gauti draudžiamąsias pajamas, neviršijančias 1,5 minimalios mėnesinės algos, bei visą senatvės pensiją. Pastaraisiais dviem atvejais įgyjama teisė į senatvės pensijos perskaičiavimą ateityje.

Pareiškėjo nuomone, senatvės pensiją gaunantis diplomato sutuoktinis, gyvenantis užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, tokios galimybės rinktis neturi. Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis nustato, kad diplomato sutuoktinis tuo laikotarpiu, kurį jis praleido užsienyje dėl to, kad ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, yra privalomai draudžiamas valstybiniu socialiniu pensijų draudimu. Įmokos už tokius asmenis mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, jų dydį skaičiuojant nuo 0,5 diplomato pareiginės algos. Įstatymas numato tik vieną išimtį – minėtas reikalavimas netaikomas diplomato sutuoktiniui įsidarbinus. Pensininkams ar atskiroms jų kategorijoms jokios išimtys nenumatytos.

Pareiškėjas pažymi, kad analogiškos nuostatos, numatančios privalomą diplomato sutuoktinio valstybinį socialinį pensijų draudimą, yra įtvirtintos ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte bei Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte. Privalomai apdraudus diplomato sutuoktinį, jei pajamos, nuo kurių skaičiuojamos įmokos, viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jam nemokama papildoma senatvės pensijos dalis. Į paties diplomato sutuoktinio apsisprendimą neatsižvelgiama. Pareiškėjo teigimu, visą senatvės pensiją diplomato sutuoktinis galėtų gauti tik tuo atveju, jei negyventų kartu su diplomatu (privalomas draudimas numatytas tik kartu su diplomatu gyvenantiems sutuoktiniams). Tokiu būdu visos ar dalies pensijos gavimas tampa priklausomas ir nuo pensininko gyvenamosios vietos, nors pensijas reglamentuojantys įstatymai tiesiogiai to nenumato.

Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės pensiją, todėl pareiškėjui kyla abejonių, ar Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktas, numatantys privalomą diplomato sutuoktinio valstybinį socialinį pensijų draudimą tuo laikotarpiu, kurį jis praleido užsienyje dėl to, kad ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, ta apimtimi, kuria šis draudimas taikomas diplomatų sutuoktiniams, gaunantiems senatvės pensijas, neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovės Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyriausiosios konsultantės J. Andriuškevičiūtės rašytiniai paaiškinimai.

Suinteresuoto asmens atstovės paaiškinimuose pažymima, kad valstybė, laiduodama konstitucines piliečių teises ir įgyvendindama savo pareigą rūpintis šalies piliečiais bei gyventojais, nustatė tokią solidarumo principu paremtą sistemą, kai darbingi asmenys privalo mokėti įmokas, o dėl objektyvių priežasčių savimi pasirūpinti negalintys asmenys turi teisę į paramą. Istoriškai susiklostė taip, kad draudimo principu paremta socialinės paramos sistema vadinama privalomuoju (kitose šalyse – įstatyminiu, valstybiniu) socialiniu draudimu. Greta privalomojo socialinio draudimo gali funkcionuoti pensijų fondai bei privatus (savanoriškasis) draudimas, taigi sąvoka „privalomasis draudimas“ rodo šio draudimo pobūdį, jo skirtumą nuo privataus ar pensijų fondų draudimo.

J. Andriuškevičiūtė teigia, kad valstybinio socialinio draudimo paskirtis – teikti asmenims gyvenimui reikalingas lėšas ir paslaugas, jei jie dėl įstatyme numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba dėl įstatyme numatytų priežasčių turi papildomų išlaidų.

J. Andriuškevičiūtės vertinimu, pareiškėjo prašyme nepagrįstai teigiama, kad diplomato sutuoktinis, privalomai draudžiamas valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, netenka kitų pensininkų turimos galimybės rinktis: atsisakyti draudžiamųjų pajamų ar sulygti darbo sutartimi tam tikro dydžio atlyginimą ir dėl to gauti vienokio ar kitokio dydžio draudžiamąsias pajamas. Suinteresuoto asmens atstovė pažymi, kad valstybinio socialinio draudimo santykius reglamentuojantys įstatymai niekaip neišskiria pensininkų – diplomatų sutuoktinių. J. Andriuškevičiūtės manymu, diplomato sutuoktinis turi galimybę pasirinkti, kuriuo iš valstybės įteisintų paramos būdų jam pasinaudoti: gauti jo gyvenimui užsienyje numatytą 0,5 diplomato pareiginės algos dydžio išmoką ar jos atsisakyti (t. y. turėti draudžiamųjų pajamų ar jų neturėti), gauti nustatytą pensiją ar jos negauti.

J. Andriuškevičiūtė taip pat pažymi, kad pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnį pensijos (jos dalies) mokėjimas ar nemokėjimas siejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, o ne su asmens gyvenamąja vieta, todėl pareiškėjo argumentas, kad „visos ar dalies pensijos gavimas tampa priklausomas ir nuo pensininko gyvenamosios vietos „, suinteresuoto asmens atstovės nuomone, yra nepagrįstas.

J. Andriuškevičiūtės manymu, Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto nuostatos, numatančios privalomą diplomatų sutuoktinių – senatvės pensininkų valstybinį socialinį pensijų draudimą tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui.

IV

Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gauti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrės V. Blinkėvičiūtės, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valstybės sekretoriaus P. Koverovo ir Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Darbo teisės ir socialinės saugos katedros vedėjos prof. G. Dambrauskienės rašytiniai paaiškinimai.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovė J. Andriuškevičiūtė iš esmės pakartojo rašytiniuose paaikškinimuose išdėstytus argumentus.

Konstitucinis Teismas

k o n s t a t u o j a :

I

1. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktas ta apimtimi, kuria nustato diplomatų sutuoktinių – senatvės pensininkų privalomą valstybinį socialinį pensijų draudimą tuo laikotarpiu, kurį jie praleido užsienyje dėl to, kad ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui.

2. Seimas 1998 m. gruodžio 29 d. priėmė Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymą, kurio 69 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Privalomos valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokos už diplomatų sutuoktinius tuo laikotarpiu, kurį diplomato sutuoktinis praleido užsienyje dėl to, kad jis ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Įmokų dydis skaičiuojamas nuo 0,5 diplomato pareiginės algos. Šis reikalavimas netaikomas diplomato sutuoktiniui įsidarbinus.“

Seimas 2000 m. kovo 16 d. priėmė Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuriuo pakeitė 69 straipsnio pavadinimą ir 1 dalį. Pareiškėjo ginčijama Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis nebuvo pakeista.

3. Seimas 1999 m. gegužės 18 d. priimtu Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 7, 26, 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu pakeitė ir papildė Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, *inter alia* šios dalies 1 punkte nustatydamas, kad šio įstatymo nustatyta tvarka privalomai draudžiami asmenys, dirbantys pagal diplomato tarnybos ar terminuotas diplomato tarnybos sutartis, bei diplomatų sutuoktiniai.

Seimas 2000 m. kovo 16 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4, 7, 17, 26, 34, 35, 44 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnis buvo išdėstytas nauja redakcija ir šio straipsnio 1 dalis *inter alia* buvo papildyta 9 punktu, nustatančiu, kad valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami „nedirbantys diplomatų sutuoktiniai – tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje“.

4. Seimas 1999 m. gruodžio 16 d. priimtu Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 45, 52 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 7, 12, 14, 17, 24, 26, 27, 28, 39, 40, 42, 43, 45, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1 ir 4 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymu Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnį išdėstė nauja redakcija ir, be kitų pakeitimų bei papildymų, šio straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatė, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami „nedirbantys diplomatų sutuoktiniai tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje“.

Seimas 2001 m. lapkričio 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 21, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo pakeitus 2 straipsnio 1 dalį pasikeitė šios dalies punktų numeravimas, ir pareiškėjo ginčijamas 5 punktas tapo 6.

5. Pareiškėjas, prašydamas ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktą ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktą, nurodo, jog ginčijamas teisinis reguliavimas suponuoja tai, kad nedirbanti diplomato sutuoktinį privalomai apdraudus valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, jei pajamos, nuo kurių skaičiuojamos draudimo įmokos, viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, diplomato sutuoktiniui – senatvės pensininkui Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio pagrindu nemokama papildoma senatvės pensijos dalis. Pareiškėjo nuomone, pagal tokį teisinį reguliavimą diplomato sutuoktinis – senatvės pensininkas neturi galimybės atsisakyti draudžiamųjų pajamų ir gauti visą senatvės pensiją, nes jis yra privalomai draudžiamas valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, įmokų dydį skaičiuojant nuo 0,5 diplomato pareiginės algos.

Pažymėtina, kad pareiškėjui – Aukštesniajam administraciniam teismui abejonės dėl jo nurodytų įstatymų straipsnių (jų dalių) atitikties Konstitucijai kilo nagrinėjant administracinę bylą, kurioje buvo sprendžiama, ar pagrįstai nutrauktas senatvės pensijos dalies mokėjimas asmeniui, kuriam buvo paskirta senatvės pensija ir buvo mokamos tiek pagrindinė, tiek papildoma senatvės pensijos dalys.

6. Nagrinėjamos bylos kontekste pabrėžtina, kad Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto ginčijamos nuostatos ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio nuostatos dėl pensijos mokėjimo pensininkams, turintiems draudžiamųjų pajamų (taip pat ir nedirbantiems diplomatų sutuoktiniams – senatvės pensininkams), yra neatsiejamos: nedirbantiems diplomatų sutuoktiniams – senatvės pensininkams taikomos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio nuostatos, pagal kurias jiems mokama ne visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, nes jie pagal Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalį, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktą, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktą yra privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu. Taip pat pažymėtina, kad Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta, jog diplomato socialinį ir sveikatos draudimą bei diplomato sutuoktinio valstybinį socialinį pensijų draudimą nustato šis įstatymas, taip pat Valstybinio socialinio draudimo, Sveikatos draudimo, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymai ir kiti teisės aktai. Todėl negalima pareiškėjo nurodytų Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto nuostatų nagrinėti ir jų atitikties Konstitucijai tirti neišsiaiškinus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje nustatyto teisinio reguliavimo ir neištyrus šio straipsnio atitinkamų nuostatų atitikties Konstitucijai.

7. Pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis, reglamentuojantis senatvės pensijos mokėjimą pensininkams, turintiems draudžiamųjų pajamų, ne kartą buvo keičiamas.

7.1. 1994 m. liepos 18 d. priėmus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą, šio įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta: „Pensininkams, turintiems draudžiamųjų pajamų ir jaunesniems kaip 65 metų, mokama tik pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis, nustatyta šio įstatymo, jeigu jie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą. Jei pensija padidinta dėl atidėto kreipimosi (24 straipsnis), tai mokama tik atitinkamai padidinta pagrindinė pensijos dalis.“

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal tuometinį teisinį reguliavimą jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, nepriklausomai nuo šių pajamų dydžio buvo mokama ne visa valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, o tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

7.2. Seimo 1994 m. gruodžio 21 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio 2 dalis buvo pakeista ir išdėstyta taip: „Jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama visa valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija. Jeigu jų draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama pagrindinė senatvės pensijos dalis.“

Taigi pagal šiuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimu nustatytą teisinį reguliavimą jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos senatvės pensijos dydis tapo priklausomas nuo jų draudžiamųjų pajamų dydžio: jeigu draudžiamosios pajamos neviršijo 1,5 minimalios mėnesinės algos, šiems pensininkams buvo mokama visa valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija; jeigu draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

Pažymėtina, kad Diplomatinių tarnybos įstatymo priėmimo metu galiojo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas, kurio 23 straipsnis buvo išdėstytas 1994 m. gruodžio 21 d. redakcija.

7.3. Seimas 2000 m. gruodžio 21 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis buvo išdėstytas tokia redakcija:

„Pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (19, 22 straipsniai ir 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis (20 straipsnio pirmoji dalis). Be to, jiems, jeigu jų draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama paskirtos senatvės pensijos papildomos dalies (toliau šiame straipsnyje – papildoma dalis) dalis, kurią sudaro šių dydžių suma:

- 1) 50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų;
 - 2) 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų;
 - 3) 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų.
- Senatvės pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama.

Turintiems draudžiamųjų pajamų pensininkams, kurie neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija nemokama.

Ištarnauto laiko pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusia tvarka (45 straipsnio ketvirtoji dalis), šių pensijų gavėjams, turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nustatyta tvarka.“

Taigi šiomis įstatymo pataisomis buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį pensininkams, jau neatsižvelgiant į jų amžių, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos pensijos dydis priklauso nuo jų draudžiamųjų pajamų dydžio, tačiau visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija draudžiamųjų pajamų turintiems pensininkams nemokama: jeigu draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis, o jeigu

draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, prie pagrindinės pensijos dalies mokama papildomos pensijos dalies įstatyme nustatyto dydžio dalis.

7.4. Seimas 2001 m. gegužės 8 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis išdėstyta taip:

„Pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąją senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (19, 22 straipsniai ir 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, kai jų draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos. Jeigu nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis (20 straipsnio pirmoji dalis) ir paskirtos senatvės pensijos papildomos dalies (toliau šiame straipsnyje – papildoma dalis) dalis, kurią sudaro šių dydžių suma:

- 1) 50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų;
 - 2) 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų;
 - 3) 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų.
- Senatvės pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama.

Jeigu šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis.

Turintiems draudžiamųjų pajamų pensininkams, kurie neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija nemokama.

Ištarnauto laiko pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusia tvarka (45 straipsnio ketvirtoji dalis), šių pensijų gavėjams, turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos šio straipsnio pirmojoje, antrojoje ir trečiojoje dalyse nustatyta tvarka.“

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad šiomis įstatymo pataisomis buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį pensininkams, neatsižvelgiant į jų amžių, turintiems būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos pensijos dydis priklauso nuo jų draudžiamųjų pajamų dydžio: 1) jeigu draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos, mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija; 2) jeigu draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, prie pagrindinės pensijos dalies mokama papildomos pensijos dalies įstatyme nustatyto dydžio dalis; 3) jeigu draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

7.5. Nagrinėjamos bylos kontekste apibendrinant Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) nuostatas pažymėtina, kad jose yra nustatyti ribojimai, neleidžiantys visos paskirtos valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos gauti pensininkams, turintiems būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, taigi ir tiems pensininkams, kuriems senatvės pensija buvo paskirta ir buvo mokamos tiek pagrindinė, tiek papildoma senatvės pensijos dalys.

8. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad draudžiamųjų pajamų sąvoka yra apibrėžta Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 13 straipsnyje. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 13 straipsnyje (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta, kad nedirbančių diplomatų sutuoktinių – tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su

diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, – draudžiamosiomis pajamomis laikomos visos jų pajamos, nuo kurių buvo įmokėtos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos.

Seimas 2001 m. lapkričio 20 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 21, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo 13 straipsnis *inter alia* buvo papildytas nuostata, kad nedirbančių diplomatų sutuoktinių – tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, – draudžiamosiomis pajamomis jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu laikomos sumos, nuo kurių už šiuos asmenis buvo įmokėtos ar turėjo būti įmokėtos privalomos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą.

9. Šioje byloje Konstitucinis Teismas tirs Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto ir 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) nuostatų dėl ribojimų, neleidžiančių visos paskirtos valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos gauti pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, kuriems senatvės pensija buvo paskirta ir buvo mokamos tiek pagrindinė, tiek papildoma senatvės pensijos dalys, atitiktį Konstitucijai.

II

1. Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

1.1. Pagal Konstituciją kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą. Konstitucijoje socialinė apsauga įtvirtinta įvairiais aspektais. Jos 52 straipsnyje nurodytos pensijos ir socialinė parama – tai vienos iš socialinės apsaugos formų.

1.2. Konstitucijos 52 straipsnio formuluotė „valstybė laiduoja“ reiškia, kad įstatymu turi būti nustatytos šiame straipsnyje išvardytos pensijos (senatvės, invalidumo) ir socialinės paramos rūšys (nedarbo, ligos, našlystės ir maitintojo netekimo atvejais), taip pat kad įstatymu gali būti nustatytos ir kitos (Konstitucijos 52 straipsnyje nenurodytos) pensijos bei socialinės paramos rūšys.

Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į socialinę apsaugą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones. Taigi privalo būti ne tik įstatymu nustatytos šiame Konstitucijos straipsnyje nurodytos pensijų ir socialinės paramos rūšys, bet ir užtikrintas tinkamas žmogaus teisės gauti pensiją ar socialinę paramą įgyvendinimas bei teisinis gynimas. Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukaupimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą.

1.3. Senatvės pensija – tai viena iš Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytų pensijų rūšių. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 52 straipsnį įstatymu turi būti nustatytas amžius, kurį sukakęs asmuo turi teisę gauti senatvės pensiją, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai. Tai nustatydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos normų ir principų.

1.4. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad lėšų, reikalingų senatvės pensijai mokėti, surinkimas ir šių pensijų skyrimas paprastai yra grindžiamas socialiniu draudimu. Socialinio draudimo įmokų mokėjimas suponuoja asmens teisę gauti atitinkamo dydžio senatvės pensiją, šis dydis negali nepriklausyti nuo sumokėtų socialinio draudimo įmokų. Pažymėtina, kad Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 9 straipsnyje nustatyta: „Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę į socialinę apsaugą, įskaitant socialinį draudimą.“

1.5. Pagal Konstituciją valstybė, kaip visos visuomenės organizacija, turi priedermę rūpintis savo nariais senatvės, invalidumo, nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais Konstitucijoje bei įstatymuose numatytais atvejais.

Konstitucinis Teismas 1997 m. kovo 12 d. nutarime konstatavo, kad socialinio aprūpinimo priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją, padeda asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų.

Pilietinėje visuomenėje solidarumo principas nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą, todėl socialinės apsaugos teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove, o ne pasikliauti vien valstybės laiduojama socialine apsauga.

1.6. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad solidarumo principo negalima aiškinti kaip įtvirtinančio įstatymų leidėjo diskreciją reguliuoti senatvės pensijų skyrimą ir mokėjimą taip, kad senatvės pensijų dydžiai, kai senatvės pensijų sistema grindžiama socialiniu draudimu, nepriklausytų arba tik menkai priklausytų nuo to, kokio dydžio įmokos buvo mokamos sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas. Socialinio draudimo įmokų dydžiai yra pagrindas diferencijuoti senatvės pensijų dydžius.

2. Konstitucija – vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą. Nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta ir viso konstitucinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra.

Konstitucijos 52 straipsnio nuostata, kad valstybė laiduoja teisę gauti senatvės pensiją, aiškinama atsižvelgiant į kitas Konstitucijos nuostatas, o nagrinėjamos bylos kontekste – į konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą, Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos.

2.1. Konstitucinis teisinės valstybės principas – tai universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Teisinės valstybės principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose ir yra aiškinamas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją. Neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Neužtikrinus teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

Konstitucinis Teismas 2001 m. liepos 12 d. nutarime konstatavo, kad teisinio saugumo principas – tai vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų, reiškiantis valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsisaugoti teisiųjų santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius.

Konstitucinis Teismas 2002 m. balandžio 23 d. nutarime konstatavo, kad įstatymais nustatčius pensijų rūšis, asmenis, turinčius teisę į pensiją, pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindus, dydžius, sąlygas, valstybei kyla pareiga pensinio aprūpinimo santykiuose laikytis teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo konstitucinių principų.

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad, vadovaujantis konstituciniu teisinės valstybės principu, jeigu asmeniui senatvės pensija buvo paskirta ir mokama, tai ji turi būti mokama ir toliau, t. y. negalima nutraukti jos mokėjimo arba mažinti mokamos pensijos dydžio.

Minėta, kad Konstitucijos 52 straipsnio formuluotė „valstybė laiduoja“ suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukaupimą ir pensijų mokėjimą. Tačiau valstybėje gali susidaryti tokia ypatinga situacija (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir pan.), kai neįmanoma sukaupiti tiek lėšų, kiek yra būtina

pensijoms mokėti. Tokiais išimtiniais atvejais pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant senatvės pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes. Sumažintos senatvės pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija. Pažymėtina, kad net ir tokiais išimtiniais atvejais senatvės pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą pusiausvyrą tarp asmens ir visuomenės interesų; senatvės pensijų mažinimas turi atitikti konstitucinį proporcingumo principą.

2.2. Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje *inter alia* yra įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą. Ši laisvė – tai viena iš būtinų žmogaus gyvybinių poreikių tenkinimo, deramos padėties visuomenėje užsitikrinimo sąlygų. Konstitucinė kiekvieno žmogaus laisvė pasirinkti darbą bei verslą suponuoja įstatymų leidėjo pareigą sudaryti teises prielaidas šiai laisvei įgyvendinti. Sudarydamas jas įstatymų leidėjas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į darbo bei verslo pobūdį, nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygas. Tai darydamas jis turi paisyti Konstitucijos.

Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 30 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę.

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama senatvės pensija, būtent dėl to būtų suvaržyta galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą, nors jis ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu. Galimybės laisvai pasirinkti darbą bei verslą suvaržymu laikytinas ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo negali darbo bei verslo laisvai pasirinkti dėl to, kad įgyvendinus šią teisę jam būtų nemokama paskirta ir iki tol mokėta senatvės pensija ar jos dalis.

2.3. Konstitucijos 23 straipsnyje nustatyta:

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teisės saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

Nuosavybės neliečiamumas ir nuosavybės teisių apsauga *inter alia* reiškia, jog savininkas, kaip subjektinių teisių į nuosavybę turėtojas, turi teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, taip pat kad valstybė turi pareigą užtikrinti nuosavybės teisių gynimą ir apsaugą.

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad tuo atveju, kai lėšų, reikalingų senatvės pensijoms mokėti, surinkimas ir pačių pensijų mokėjimas yra grindžiamas socialiniu draudimu (socialinio draudimo įmokomis), žmogus pats tam tikru mastu dalyvauja sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas. Įstatymu nustatant senatvės pensijų dydžius atsižvelgtina į tai, kokio dydžio įmokos buvo mokamos sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas.

Asmuo, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas senatvės pensijai gauti ir kuriam ši pensija yra paskirta ir mokama, turi teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę. Pagal Konstitucijos 23 straipsnį ši teisė turi būti saugoma ir ginama.

Pažymėtina, kad teisė į senatvės pensiją su teise į nuosavybę yra siejama ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje (Cour eur. D. H., arrêt Wessels-Bergervoet c. Pays-Bas du 4 juin 2002).

III

Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto nuostatos yra neatsiejamos nuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) nustatyto teisinio reguliavimo.

2. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) nustatytas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas pensininkams, turintiems draudžiamųjų pajamų.

3. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalyje buvo nustatyta: „Jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama visa valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija. Jeigu jų draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama pagrindinė senatvės pensijos dalis.“

Taigi šiuo teisiniu reguliavimu buvo nustatyti valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos skyrimo ir mokėjimo ribojimai jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos. Pagal šį teisinį reguliavimą tokiems pensininkams mokama ne visa jiems paskirta senatvės pensija, o tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

4. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į socialinę apsaugą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones. Įstatymu turi būti nustatytas amžius, kurį sukakęs asmuo turi teisę gauti senatvės pensiją, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai. Tai nustatydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad asmuo, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas senatvės pensijai gauti ir kuriam ši pensija paskirta ir mokama, turi teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę. Pagal Konstitucijos 23 straipsnį ši teisė turi būti saugoma ir ginama.

Minėta, kad jeigu asmeniui senatvės pensija buvo paskirta ir mokama, tai ji turi būti mokama ir toliau, t. y. negalima nutraukti jos mokėjimo arba mažinti mokamos pensijos dydžio.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalyje *inter alia* buvo nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu ribojama jaunesnių kaip 65 metų pensininkų, turinčių būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turinčių draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, kuriems senatvės pensija buvo paskirta ir mokama (tiek pagrindinė, tiek papildoma dalys), teisė gauti visą paskirtą ir iki tol mokėtą senatvės pensiją. Minėta įstatymo nuostata pažeidžia tokių asmenų teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams.

6. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama senatvės pensija, būtent dėl to būtų suvaržyta galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą, nors jis ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu.

Minėta, kad pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalį jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokama ne visa senatvės pensija, o tik pagrindinė senatvės pensijos dalis, jeigu jų draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 13 straipsnį (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) asmenų draudžiamosiomis pajamomis inter alia yra laikomos visos jų pajamos, nuo kurių buvo įmokėtos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos.

Draudžiamosios pajamos apima ir pajamas, kurias asmenys gauna kaip atlyginimą už darbą, taip pat verslo pajamas.

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu sukuriamą tokią teisinę situaciją, kai asmeniui tenka rinktis: ar turėti didesnę kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos draudžiamųjų pajamų ir gauti tik pagrindinę senatvės pensijos dalį, ar gauti visą paskirtą senatvės pensiją turint ne didesnę kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos draudžiamųjų pajamų. Šiuo atveju asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama senatvės pensija, būtent dėl to suvaržoma galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą, nors jis ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu.

7. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą.

8. Minėta, kad, vadovaujantis konstituciniu teisinės valstybės principu, jeigu asmeniui senatvės pensija buvo paskirta ir mokama, tai ji turi būti mokama ir toliau, t. y. negalima nutraukti jos mokėjimo arba mažinti mokamos pensijos dydžio.

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalį jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, mokama ne visa senatvės pensija, o tik pagrindinė senatvės pensijos dalis, jeigu jie turi didesnę kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos draudžiamųjų pajamų.

Tokiomis įstatymo nuostatomis reguliuojant senatvės pensijų santykius nepaisoma teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų. Taip yra pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio

mokamas ligos dienomis), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąją senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (19, 22 straipsniai ir 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis (20 straipsnio pirmoji dalis). Be to, jiems, jeigu jų draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama paskirtos senatvės pensijos papildomos dalies (toliau šiame straipsnyje – papildoma dalis) dalis, kurią sudaro šių dydžių suma:

- 1) 50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų;
 - 2) 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų;
 - 3) 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų.
- Senatvės pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama.

Turintiems draudžiamųjų pajamų pensininkams, kurie neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija nemokama.

Ištarnauto laiko pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusia tvarka (45 straipsnio ketvirtoji dalis), šių pensijų gavėjams, turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nustatyta tvarka.“

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį pensininkams, jau neatsižvelgiant į jų amžių, turintiems būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos pensijos dydis priklauso nuo jų draudžiamųjų pajamų dydžio, tačiau visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija draudžiamųjų pajamų turintiems pensininkams nemokama: jeigu draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis, o jeigu draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, prie pagrindinės pensijos dalies mokama papildomos pensijos dalies įstatyme nustatyto dydžio dalis.

11. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) nuostatas palyginus su Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalies nuostatomis matyti, jog ribojimai, neleidžiantys visos paskirtos senatvės pensijos gauti asmenims, turintiems būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, yra nustatyti ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija).

Be to, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) dar labiau išplečiamas pensininkų, turinčių būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turinčių draudžiamųjų pajamų, kuriems mokama ne visa paskirta senatvės pensija, ratas: visos paskirtos senatvės pensijos mokėjimas ribojamas visiems pensininkams, turintiems būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, neatsižvelgiant į jų amžių. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) taip pat plačiau traktuojama draudžiamųjų pajamų sąvoka. Ji apima pajamas, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, taip pat valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas.

12. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau konstatuota, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas

žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgiant į tuos pačius argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) ta apimtimi, kuria jame nustatyta, kad būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą turintiems pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis išdėstytas nauja redakcija, buvo priimtas 2000 m. gruodžio 21 d., „Valstybės žiniuose“ paskelbtas 2000 m. gruodžio 29 d., o įsigaliojo nuo 2001 m. sausio 1 d. Taigi buvo sukurta tokia teisinė situacija, kai buvo nustatytas nepagrįstai trumpas laikas senatvės pensininkams apsispręsti, kurią iš įstatyme nustatytų galimybių pasirinkti: ar turėti draudžiamųjų pajamų ir gauti ne visą paskirtą senatvės pensiją, ar gauti visą paskirtą senatvės pensiją neturint draudžiamųjų pajamų. Tokia įstatymų leidybos praktika demokratinėje teisinėje valstybėje nepriimtina.

14. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) nustatyta:

„Pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (19, 22 straipsniai ir 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, kai jų draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos. Jeigu nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis (20 straipsnio pirmoji dalis) ir paskirtos senatvės pensijos papildomos dalies (toliau šiame straipsnyje – papildoma dalis) dalis, kurią sudaro šių dydžių suma:

- 1) 50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų;
- 2) 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų;
- 3) 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų.

Senatvės pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama.

Jeigu šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis.

Turintiems draudžiamųjų pajamų pensininkams, kurie neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija nemokama.

Ištarnauto laiko pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusia tvarka (45 straipsnio ketvirtoji dalis), šių pensijų gavėjams, turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos šio straipsnio pirmojoje, antrojoje ir trečiojoje dalyse nustatyta tvarka.“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį pensininkams, neatsižvelgiant į jų amžių, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokamos pensijos dydis priklauso nuo jų draudžiamųjų pajamų dydžio: 1) jeigu draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos, mokama visa

paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija; 2) jeigu draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, prie pagrindinės pensijos dalies mokama papildomos pensijos dalies įstatyme nustatyto dydžio dalis; 3) jeigu draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik pagrindinė senatvės pensijos dalis.

15. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) nuostatas palyginus su Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalies nuostatomis matyti, jog ribojimai, neleidžiantys visos paskirtos senatvės pensijos gauti asmenims, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, yra nustatyti ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2001 m. gegužės 8 d. redakcija). Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnį (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) visos paskirtos senatvės pensijos mokėjimas ribojamas visiems pensininkams, turintiems būtinąjį valstybinio socialinio draudimo stažą ir turintiems draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1 minimali mėnesinė alga, neatsižvelgiant į jų amžių.

16. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau konstatuota, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąjį valstybinio socialinio draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgiant į tuos pačius argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria jame nustatyta, kad būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio draudimo stažą turintiems pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1 minimali mėnesinė alga, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

IV

Dėl Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto atitikties Konstitucijos 52 straipsniui.

1. Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Privalomos valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokos už diplomatų sutuoktinius tuo laikotarpiu, kurį diplomato sutuoktinis praleido užsienyje dėl to, kad jis ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Įmokų dydis skaičiuojamas nuo 0,5 diplomato pareiginės algos. Šis reikalavimas netaikomas diplomato sutuoktiniui įsidarbinus.“

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte nustatyta, kad valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami „nedirbantys diplomatų sutuoktiniai – tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje“.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte buvo nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai

draudžiami „nedirbantys diplomatų sutuoktiniai tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje“.

Taigi Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalyje, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte *inter alia* nustatytas diplomatų nedirbančių sutuoktinių privalomas draudimas valstybiniu socialiniu pensijų draudimu tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje.

2. Pagal Diplomatinės tarnybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalį laikotarpis, kurį diplomato sutuoktinis praleido užsienyje dėl to, kad jis ten gyveno kartu su diplomatu, dirbančiu Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, įskaitomas į diplomato sutuoktinio valstybinio socialinio draudimo stažą, jeigu už šį laikotarpį buvo mokėtos nustatytos Lietuvos valstybinio socialinio draudimo įmokos. Taigi ginčijamomis įstatymų nuostatomis yra užtikrintas diplomatų nedirbančių sutuoktinių valstybinis socialinis draudimas valstybės lėšomis tuo laikotarpiu, kai jie gyvena užsienyje kartu su Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje dirbančiu diplomatu, kad užsienyje praleistas laikotarpis būtų įskaitomas į diplomato sutuoktinio valstybinio socialinio draudimo stažą. Būtent nuo šio stažo senatvėje priklauso diplomatų sutuoktinių teisė į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją.

Taigi Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalyje, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu nėra savaimė pažeidžiama ar ribojama Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į senatvės pensiją.

3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytinos išvados, kad:

1) Diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui;

2) Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui;

3) Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktas neprieštaravo Konstitucijos 52 straipsniui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55 ir 56 straipsniais,
Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

n u t a r i a:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punktas neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d. redakcija) 2 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad jaunesniems kaip 65 metų pensininkams, kurie turi būtinąją valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir kurių draudžiamosios pajamos didesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Lietuvos

Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) ta apimtimi, kuria jame nustatyta, kad būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą turintiems pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnis (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria jame nustatyta, kad būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą turintiems pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1 minimali mėnesinė alga, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius
Egidijus Jarašiūnas
Egidijus Kūris
Kęstutis Lapinskas
Zenonas Namavičius
Augustinas Normantas
Jonas Prapiestis
Vytautas Sinkevičius
Stasys Stačiokas
